

Edvard Martenson.
22222 - 22222

A-21295

2436 e

~~179~~⁶

Roodi-õpetus.

Kirjutanud

Dr. R. A. Hermann.

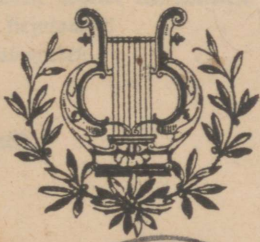
Teine trükk.

47.203

~~995~~

47.29

5529

Cartus.

R. A. Kaagi kirjastus.

1913.

Handwritten text at the top of the page, possibly a title or author name, appearing as a mirror image of the text below.

Handwritten text, possibly a name or title, appearing as a mirror image of the text below.

Handwritten text, possibly a name or title, appearing as a mirror image of the text below.

Handwritten text, possibly a name or title, appearing as a mirror image of the text below.

Germann'i trüff, Tartus.

2

Tartu Riiklik. Olikooli
Raamatukogu
40835

ARHIIVKOGU

G i s e k o r d.

Nr		
1.	Muusikaft üleüldise	§ 1—3
2.	Helide wallast	§ 4—10
3.	Helide kirjast ehl nootideft	§ 11—13
4.	Wõtmetest	§ 14—19
5.	Kõrgendamise, alandamise ja lahtitegemise määrgist	§ 20—26
6.	Helide maksuuseft	§ 27—34
7.	Pausstdest ehl waitolemise märgidest	§ 35—37
8.	Täpist ehl punktist noodi wbi pausi kõrwal ja wibuft	§ 38—42
9.	Kolmikuteft ja sarnastest nootide teisendustest.	§ 43—48
10.	Kergitustest nootide kirjutamisel	§ 49—58
11.	Helifugudeft ja helitõugudeft	§ 59—97
12.	Taktist	§ 98—102
13.	Tempo ehl ajamõõt	§ 103—106
14.	Synkopiid ehl suruhelid	§ 107—108
15.	Heliehetest	§ 109—121

lõpab igasuguseid tegevusi — lõpetab igasuguseid tegevusi

§ 1. Muusika on võim inimeste läbi kõrva lõbustada ja
kõlistada, sündant sütitada ja rõõmustada, mõistust meelepäralisele
tegevusele panna ja luuleväge üle ilma vaeva paremasse taewa-
likumasse olekusse tõsta.

1. Muusikast ülevõtte.

§ 1. Muusika on võim inimeste läbi kõrva lõbustada ja
kõlistada, sündant sütitada ja rõõmustada, mõistust meelepäralisele
tegevusele panna ja luuleväge üle ilma vaeva paremasse taewa-
likumasse olekusse tõsta.

§ 2. Muusikal on kaks osa 1) laul ja 2) mäng. Laul
jünnib inimese häälega, mäng riistadega, ehk pillidega. Muusika jünnib
kõla ja kõla läbi. Kõlast jünnivad helid ehk toonid ja hääled.
Kõdige laulu ja mängu põhjus on siis kõla, heli, hää. — Kõdige
laulu ja mängu üleskirjutamiseks ei ole õieti rohkem helisid ehk
toonisid vaja kui 7, mille vahel veel 5 poolheli ehk pooltooni on.

§ 3. Kõla ja kõla tekkivad õhu liikumise ja laenetamise
võimul, kuna laenetamine ise muud ei ole kui värisemine ja wõbi-
semine, millesse kida wõi keel õhu on pannud. Kui hulk helisid
ilufasti ja korra pärast üks teise järele seatud helisewad, siis hüütakse
seda wiisiks, wõõrama sõnaga melodia. Helide mitmesugune maks-
mus, see on pikkus ja lühedus, nimetatatakse sõnaga rhytmus,
nende pikkuse ja lüheduse pidamine on takt.

2. Helide wallast.

§ 4. Helide wall on korra pärast seatud toonid ehk toonide
süsteem. See tekkib selle läbi, et 7 pää-heli ja 5 wahe-heli järjestiku
pandakse, mis läbi heliredel jünnib. Helid ise on madalad,
keskmised ja kõrged. Kui nimetatud 7 pää-heli ja 5 wahe-heli
on madalamal üks kord läbilauldud ehk läbimängitud, siis tulewad
neeldamad helid keskmisel ja kõrgemal astmel teist, kolmandat, nel-
jandat, wiendat, kuendat ja seitsmendat korda uuesti.

§ 5. Iga heli tarwis on inimese häälel ja mänguriistadel
isefõla olemas. Iga heli on, et teda äratunda, nimi antud.
Seitsmel pää-helil on järgmised tähed nimedeks c, d, e, f,
g, a, h. Need nimed on sellel, kes nootisid hoolega ja täiesti tundma

tahab saada, jäänawalt päha õppida — kõige parem klaweri wõi orelil pääl neid katsudes.

§ 6. Tunneb õppija klaweri wõi orelil pääl need 7 heli, siis on temal n e n d e w a h e s i d suure hoolega tähele panna, muidu on muusika õppimine foguni puudulik. Helide wahed, ehk wõõra feeli nimega interwallid, on siis väga tähtsad. Aga mis on siis helide wahedest õppida? Helide wahedest on seda õppida, et muist helidel täis-heli ehk täis-toon ja muist helidel pool-heli ehk pool-tooni wahet on; nõnda on c ja d wahel täis-heli wahet; d ja e wahel on jälle täis-heli wahet; aga e ja f wahel on pool-heli wahet; f ja g wahel on jälle täis-heli wahet; g ja a wahel niisamati täis-heli wahet; a ja h wahel ka täis-heli wahet; aga h ja järgmise uue c wahel on jälle pool-heli wahet. Nõnda näeme siis, et 7 pää-heli wahel 5 täis-heli (c ja d, d ja e, f ja g, g ja a, a ja h wahel) ja 2 pool-heli (e ja f, h ja uue c wahel) on. Need wahed täis-helidest ja pool-helidest on äraõppida ja unustamata meeles pidada.

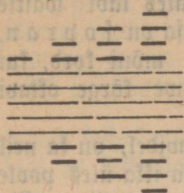
§ 7. Wiis pool-heli ehk pool-tooni, mis seitseme pää-heli wahete, pääle enne nimetatud kahe pool-heli, tulewad panna, sünniwad kahel wiisil ja on neil selle pärast igalühel ka kahelordne nimi. **U l t ü l e m a l e m i n n e s** pandakse ühele helile, kui tast käes olewa ja järgmise heli wahete pool-heli peab tekkima, **riit** (R) ette ja silp -is tähe nime külge; nõnda on siis pool-heli nimi c (ja d) wahel cis, d (ja e) wahel dis, f (ja g) wahel fis, g (ja a) wahel gis, a (ja h) wahel ais, ja selle järele on 5 pool-heli nimed üles-poole minnes: cis, dis, fis, gis, ais; e ja f ning h ja järgmise c wahel on juba isegi pool-heli, selle pärast ei ole siin iseäralist märki ega heli tarwis, aga kui siisgi helide käigu pärast mõnikord rist e ja h ees seisab ja neile helidele eis ja his nimeks annab, siis ei ole need (eis ja his) muud midagi kui f ja c. **Ü l e m a l t a l l a m i n n e s** pandakse ühele helile, kui tast käes olewa ja järgmise heli wahete pool-heli peab tekkima, **be** (B) ette ja silp -es tähe nime külge; nõnda on siis pool-heli nimi h (ja a) wahel dieti hes, mille asemel aga lühemini tähte b tarwitatakse, pool-heli nimi a (ja g) wahel dieti aes, mille asemel aga lühemini as tarwitatakse, pool-heli nimi g (ja f) wahel ges, e (ja d) wahel e-es ehk lühemini es, d (ja c) wahel des, ja nõnda on siis 5 pool-heli nimed alla poole minnes: b, as, ges, es, des; c (ja h) ning f (ja e) wahel on isegi pool-heli, selle pärast kui mõni ford be c ja f ees seisab ja neile helidele ces ja fes nimeks annab, siis ei ole need helid (ces ja fes) muud midagi kui h ja e. — Ristidega ja b-dega pool-helisiid kõrwu pannes näeme, et cis ja des, dis ja es, fis ja ges, gis ja as, ais ja b klaweri wõi orelil pääl just ühed helid on ja nendesamade klahwidega mängitakse.

§ 8. Kõige paremini on võimalik helidest aru saada flaweri flahwidel, sest flaweril on kõigi mänguriistade seas kõige rohkem helisid sees, nõnda siis ka kõige rohkem flahwisid, ja orelil flahwidel on kõigest tekmine pool osa flaweri flahwidest. Sgal flaweri flahwil on ise-heli, kui tema pääle sõrmega löödatse. Flaweri ja orelil flahwidel on just needsamad nimed, mis helidel ehk toonidel on, nõnda siis: c, d, e, f, g, a, h, ja pool-helidel: cis, dis, fis, gis, ais; — b, as, ges, es, des.

§ 9. Flaweri flahwid on kahejagused: 1) alumised flahwid ja 2) ülemised flahwid. — Alumised pikad flahwid on on täis-helid: c, d, e, f, g, a, h ehk do, re, mi, fa, sol, la, si; ülemised lühikesed flahwid, mida ikka esiti 2 ja siis 3 kõrwu, on pool-helid, rist ette: cis, dis ja siis fis, gis, ais, ehk be ette: des, es ja siis ges, as, b. — Alumised flahwid on üksnes ülemiste läbi tunda. Kui pahemalt käelt paremale rida mõõda läheme, siis on pahemat kätt kahte ülemist flahwi seisew alumine flahw c ehk do, järgmine kahe ülemise flahwi wahel seisew alumine flahw d ehk re, järgmine paremat kätt kahte ülemat flahwi seisew alumine flahw e ehk mi, jälle järgmine pahemat kätt kolme ülemat flahwi seisew alumine flahw f ehk fa, järgmine g ehk sol, selle järgmine a ehk la, ja wiimane paremat kätt kolme ülemat flahwi seisew alumine flahw h ehk si.

§ 10. Et 7 alumise ja 5 ülemise flahwiga mitte kõik helid ehk toonid, nõnda siis ka kõik flahwid otjas ei ole, sest mänguriistadel nii kui ka inimese kõril on hoopis rohkem helisid, siis tulewad pääle nende weel palju teisi helisid ja flahwisid, mis ikka jälle neid-samu nimesid kannawad, see on, kui c, d, e, f, g, a, h otjas on, siis tulewad jälle teised c, d, e, f, g, a, h, siis needsamad kolmandat ja neljandat, wiendat, kuendat ja seitsmendat korda. Nõnda kannab siis iga kaheksas heli jälle uuesti sedasama nime, mis 8 heli alamal helisew toon oli kandnud, ja seda üle 8 heli käiwat ulatust häätatse oktav; nii on siis ühest c-st järgmise c-ni üks oktav, ühest d-st järgmise d-ni jälle oktav j. n. e. Sellel kombel jünniwad flaweril umbes 7 oktaivi. Et neid oktaivisid ühte teisest aratunda, siis antakse neile igaihele isenimi; kõige alumine oktav on kontra-oktav: c, d, e, f, g, a, h; järgmine on suur oktav: c, d, e, f, g, a, h, jälle järgmine on väike oktav: c, d, e, f, g, a, h; siis tuleb tekmine oktav ehk ühekriipsuline oktav: c, d, e, f, g, a, h; siis tuleb kõrge oktav ehk kahekriipsuline oktav: c, d, e, f, g, a, h; siis tuleb hele oktav ehk kolmekriipsuline oktav: c, d, e, f, g, a, h; wiimaks tuleb peenike oktav ehk neljakriipsuline oktav, mis enamasti enam täielik ei ole, waid on: c, d, e, f, g, a. — Kõigil flaweritel ei ole täit kontra-oktaivi, waid on kõigest f, g, a, h, kuna teistel täiematel flaweritel pahemat kätt kontra-oktaivi weel kaks all-kontra-

Abi-jooned üleval.

Abi-jooned nootidega üleval.

Abi-jooned all.

Abi-jooned nootidega all.

Ragu neist näitustest näha, on abi joontel niisama kui pää-joontel muist nootidid joonte pääl ja muist wahel. Abi-jooned joonestiku all on madalamate ja abi-jooned joonestiku üle on kõrgemate helide tähendada — ja nimelt nende madalamate ja kõrgemate helide tarwis, mis pää-joonte pääle ega wahele ei mahu. Seda wiisi on võimalik kõiki helidid firja panna, olgu nad madalad, keskised või kõrged.

4. Wõtmetest.

§ 14. Wõti on niisugune märk, mis joontele firjutatakse, et näidata, kui kõrgelt või madalalt helid, mis joontel märgitud, peawad lauldud või mängitud olema. Üks joon on see, mille pääl wõti seisab ja selle joone heli määrab, aga teised helid seisawad just selle heli järele ridastiku joontel igauks enese nime all.

§ 15. Kõige tarwilisemaid wõtmeid on kaks ja nimelt esitiks soprani wõti ja teisets bassi wõti.

Soprani wõtmele on järgmine nägu: Kui ta joonestiku ees seisab, siis tähendab see, et helid, mis joonestiku noodis on, peawad kõrgel häälel mängitud ehk lauldud olema. Soprani wõtmele on veel kaks teist nime: g-wõti, sest et tema ots just g-joone pääl seisab, ja wiuli wõti, sest et tema järele kõik wiuli noodid firjutatud on.

Bassi wõtmele on järgmine nägu: Kui ta joonestiku ees seisab, siis tähendab see, et helid, mis joonestiku noodis on, peawad madalal häälel mängitud ehk lauldud olema. Bassi wõtmele on veel üks teine nimi: f-wõti, sest et ta f pääl seisab ja f tema kätte täpi wahel on.

§ 16. Laulmisel on soprani wõtmes naesterahwa ja laste hääled ja bassi wõtmes meesterahwa hääled firjutatud. Meesterahwa hääled on loomulikult oktavi madalamad kui naesterahwa ja poisikeste hääled. Naesterahwa ja poisikeste hääled, mida ta

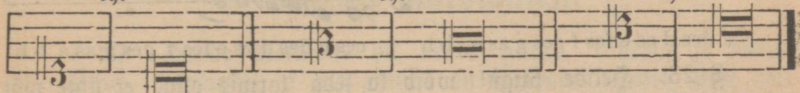
§ 18. Pääle soprani ja bassi wõtme on weel teisi wõtmeid olemas, mida aga laulmise juures ei tarwitata, waid üksnes mänguriistade juures. Kõigi nende wõtmete tarwis on aga üks ainuke märk ja nimelt $\text{||}\text{3}$ ehk $\text{||}=\text{||}$. Selle wõtmega näidatakse, kus kohal kesk-oktavi e peab seisma. Misfugusel joonel see wõti seisab, süäl on kesk-oktavi c.

§ 19. Kitmesugused wõtmed nõuakswad, et heliredeli iga wõtme järele süia ülespaneksimine, aga et see palju ruumi wõtab ja need wõtmed harwasti pruugitawad on, süis paneme üksnes keskmise oktavi c üksi süia üles; igaüks wõib süis ise selle järele terwe heliredeli üles panna. Wõtmed on nimelt järgmised:

Distandi wõti:
ehk

Alti wõti:
ehk

Tenori wõti:
ehk

5. Kõrgendamise, alandamise ja lahtitegemise märgist.

§ 20. Kõrgendamise märk on rist (R), mis iga heli poolheli kõrgemaks tõstab ja heli nimele -is kõrwa süjab. Paremaks arusaamijeks paneme wäiteise ja keskmise oktavi heliredeli süia üles klaveri ehk orel'i kahe oktawi klahwide alla:

cis	dis	fis gis ais			cis	dis	fis gis ais									
R	R	R	R	R	R	R	R	R	R							
c	d	e	eis	f	g	a	h	his	c	d	e	eis	f	g	a	h

c cis d dis e eis f fis g gis a ais h his c cis d dis e eis f fis g gis a ais h

§ 21. Helide kõrgul wõib seda süündida, et waja on ühte wõti mitut heli terwe tooni wäärt kõrgendada. Säärasel korral pandakse kahefordne rist (X) noodi ette ja kahefordne siisp -is (-isis) heli nime külge. Nõnda on süis, kui näituseks kahefordne rist X c ees seisab, täiesti d mängida, mille nimi aga nüüd mitte d ei ole, waid cisis; kui d ees X seisab, süis mängitakse e, mille nimi aga süis disis on, edasi on X e ees, tuleb fis mängida, aga selle nimi on nüüd eisis; on X f ees, tuleb g mängida, aga selle nimi on nüüd fisis; on X g ees tuleb a mängida, mille nimi nüüd gisis;

on \times a ees, tuleb h mængida, mille nimi nüüd aisis; on \times h ees, tuleb eis mængida, mille nimi nüüd hisis.

§ 22. Alandamise märk on be (b), mis iga heli pool-heli väärt madalamaks teeb ja heli nimele filbi -es juurde lisab. Paremaks arusaamiseks paneme ka siin väikse ja kesmise oktaavi heli-redeli siia üles klaveri eht oreli kahe oktaavi lahvwide alla:

des es			ges as			b			des es			ges as			b		
c	d	e	fes	f	g	a	h	ces	c	d	e	fes	f	g	a	h	

c des d es e fes f ges g as a b h ces c des d es e fes f ges g as a b h

§ 23. Helide käigul võib ka seda tarvis olla, et ühte või mitut heli terve tooni väärt alandada tuleb. Eäärasel korral pandakse kahefordne be (bb) noodi ette ja kahefordne filp -es (-eses) heli nime külge. Nõnda on siis ka, kui kahefordne be c ees on, täiesti b mængida, mille nimi aga nüüd ceses on; on kahefordne be d ees, tuleb c mængida, mille nimi nüüd deses; on kahefordne be e ees, siis tuleb d mængida, mille nimi nüüd eses; on kahefordne be f ees, tuleb es mængida, mille nimi nüüd feses; on kahefordne be g ees, tuleb f mængida, mille nimi nüüd geses; on kahefordne be a ees tuleb g mængida, mille nimi nüüd ases; on kahefordne be h ees, tuleb a mængida, mille nimi nüüd (heses asemel) bes on.

§ 24. Lahtitegemise märk (b) on niisuguse mõjuga, et ta siis, kui \sharp või \flat noodi ees olnud, aga nüüd jälle endine heli ilma ristita ja be-ta peab välja tulema, noodi ette pandakse. Kui näituseks c ees on rist olnud, nõnda et sest helist cis on saanud, ja nüüd järgmises noodis tahetakse cis asemel jälle c saada, siis pandakse märk \flat noodi ette, või kui h ees on \flat olnud ja h-st seda wiisi b saanud ning nüüd jälle järgmine heli peab h olema, siis pandakse jälle \sharp noodi ette, näituseks:

cis c ais a gis g fis f dis d b h as a ges g es e des d

§ 25. Kui heliredel lihtlabaselt 7 pää-heli enesesse wõtab ilma 5 wahelita, siis hüütakse teda tõuu-järeliseks eht wõdra sõnaga diatoni eht enharmoniheliredeliks. Niisugune heliredel on näituseks:

§ 26. Kui helireedel täiesti kõigest 5 täis- ja 7 pool-helist läbi läheb ja kõik need helid enesesse võtab, siis hüüatakse teda tõnuwastalijeks ehk wõõra sõnaga Chromati heliredeliks. Niisugune helireedel on näituseks :

6. Helide matšwuseft.

§ 27. Helide matšwus on nende pikkus, lühedus ja kestus ehk wältus. Paulmisel ja mängimisel on sagedasti tarwis ühte heli fauemini kõlada lasta, teist lühemini, kolmandat koguni lühedasti. Rootide järele laulmine ja mängimine nõuab kõige hoolikamat wältuse tähelepanemist, sest see on taht. Ilma tahtita ei ole wõimalik midagi saulda ega mängida. Tahti pidamine on saulu ja mängu elu ning hing.

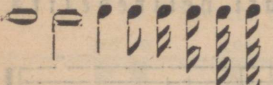
§ 28. Wältuse poolest on helide kirjal ehk nootidel kaheksa isefugust märki, mida iseäranis nende sabast äratunda wõib, need on järgmised :

○ täis-noot ehk üks ühendil (numbriga kirjutatud $\frac{1}{2}$) ilma sabata.

- pool-noot ehk üks kahendil (numbriga $\frac{1}{2}$), ring sabaga,
- weerand-noot ehk üks neljandil (numbriga $\frac{1}{4}$), ümmargune punkt sabaga,
- üks kaheksandil noot (numbriga $\frac{1}{8}$), ümmargune punkt lipufesega,
- üks kuuteistkümnendil (numbriga $\frac{1}{16}$), ümmargune punkt kahe lipufesega,
- üks kolmekümnekahendil (numbriga $\frac{1}{32}$), ümmargune punkt kolme lipufesega,
- üks kuuekümmeneljandil (numbriga $\frac{1}{64}$), ümmargune punkt nelja lipufesega ja

üks sadakahekümnekahesjandit (numbriga $1/128$), ümmargune punkt wiie liputelega.

Wiimased tats nooti ($1/64$ ja $1/128$) tarwitatakse väga harwa, sest et nad hirmus lühikesed on ja neid raske laulda ja mängida. Neid 8 nooti kirjutatakse ka, kui kirja ilu nõuab, nõnda, et sabad alla poole on:

 — Nelja häälega laulus on enamasti soprani ja tenori nootide sabad ülеспиди ja alti ja bassi nootide sabad allapidi.

§ 29. Wältuse poolest on neist kahesjast noodist iga järgmine noot poole lühem kui eelminew. Nõnda on siis pool-noot just poole lühem kui täis-noot, weerand-noot on poole lühem kui pool-noot, kahesjandit on poole lühem kui weerand, kuuteistkümnendit on poole lühem kui kahesjandit, kolmekümnekahendit on poole lühem kui kuuteistkümnendit, $1/64$ on poole lühem kui $1/32$, ja $1/128$ on poole lühem kui $1/64$.

Rõige parem on nootide wältust sekundide järel mõõta: täis-noot on 4 sekundi pikk; pool-noot on 2 sekundi pikk; weerand-noot on just 1 sekund pikk; üks kahesjandit on $1/2$ sekundi pikk, see on ühe sekundi ajal tulewad tats kahesjandikku ($2/8$) laulda ehk mängida; üks kuuteistkümnendit on $1/4$ sekundi, see on, ühe sekundi ajal tulewad neli kuuteistkümnendikku ($4/16$) laulda ehk mängida; üks kolmekümnekahendit on $1/8$ sekundi pikk, see on, 1 sekundi ajal tulewad kahesja kolmekümnekahendikku ($8/32$) laulda ehk mängida; $1/64$ noot on $1/16$ sekundi ja $1/128$ noot on $1/32$ sekundi pikk.

Rus parajaсти тифуw seinatell on, jääл wõib weerandite wältust ka тифуде järele mõõта: 4 тифу teewad täis-noodi, 2 тифу pool-noodi ja 1 тифс weerand-noodi pikkuse, kahesjandikufid tuleb 2 tükki ja kuuteistkümnendikufid 4 tükki 1 тифу kohta.

§ 30. Paneme nüüd paremaks arusaamiseks kõik noodid nende wältuse poolest ühe teise kõrwale ehk alla, siis saame järgmise tabeli:

Üks täis-noot on just nii piff kui kaks pool-nooti, need on just nii pikad kui neli weerandit, mis jälle just nii pikad on kui kahelksa kahelksandikk, need on jälle nii pikad kui 16 kuuteistklümnendikk ja need nii pikad kui 32 kolmeklümnekahendikk jne.

§ 31. Et lühemate nootide juures sabade lipufesed rasked kirjutada on, selle pärast on nootide kirjutamisel kergitusi tarvis. Need on selle läbi võimalikud, et lipufeste ajemel kaks ehk mitu nooti, kui waja, kriipsuga kokku tõmmatakse. Sel kombel võime ülemal antud tabeli ka kokkuseada:

8/8

16/16

32/32

j. n. e.

Rahelksandikk, kuuteistklümnendikk ja kolmeklümnekahendikk võime ka nõnda ja iga teisi viisi ära jagada ja kokku tõmmata, kuida tarvis leiame, näituseks:

8/8

16/16

32/32

§ 32. Üts lipufene nootide küljes on siis just sellesama wäl-tuse märk nagu üks kriips, mis nootifid fõidab, taks lipufest seda-sama, mis taks kriipsu, kolm lipufest sedasama, mis kolm kriipsu ju. Tähele panna on süügi, et lippudel iseäranis laulmise juures teine tähendus on kui kriipsudel, kuna wärtus ühelt jääb. Waulmisel kir-jutatakse igale lipuga noobile isefilp alla, kuna nootidel, mis kriip-juga, mitme kohta üks filp all on, näituseks:

Tu-le, tu-le, ar-mas, lahke suwi tu-le, tule armas, lahke suwi!

Needsamad noodid teist wiisi sõnadele ärajaotatud on nii:

Tu . . . le, ar . . mas, lah . . . ke su . . wi!

§ 33. Kui täis-, pool- ja weerand-nootifid on tarwis mitu tükki ühe siibi alla kokku tõmmata, siis sünnib see $\overbrace{\quad}$ wiibu eht poogna läbi, mis nootide kohale tõmmatakse; näituseks paneme esiti ülemal antud noodid lahtiselt, aga täis-, pool- ja weerand nootides, siia üles:

Tule, tule, armas, lahke su - wi, tule, tule, armas, lahke su - wi!

Needsamad noodid teist wiisi wibu abil sõnadele ärajaotatud on nii:

Tu . . . le ar . . . mas, lah . . . ke su . . wi!

§ 34. Mänguriistadega mängides on wibul seesama tähendus, mis laulmise juures, et nimelt helid kokkutõmmates tulewad sünni-tada. Siin on kriipsudega noodid lahtisteks arvata, ja üksnes wibu käseb neid ühel joonel kokkutõmmata, näituseks:

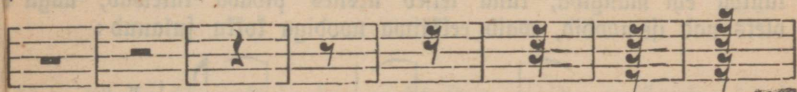

Wibu rohlemast tähendusest waata § 39 sees järele.

Pauskidest eht waitolemise märkidest.

§ 35. Laulmisel ja mängimisel on muist puhkamise ja muist hääletäigu ning muist ilu pärast pausid eht waitolemise wahemärgid hoolega tähele panna.

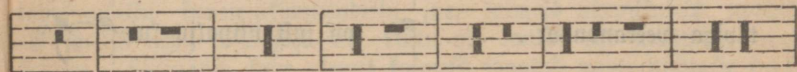
§ 36. Pausid on wältuse poolest niisama pitad nagu noobid. Nõnda on täis-paus, neljalandiline paks kriips joone all, 4 weerandit; pool-paus, neljalandiline paks kriips joone üle; weerand-paus on r-sarnane lipute; kahelksandit-paus on labli sarnane haagite; luueteistkümnendit, kolmekümnekahendit, luueteümmeneeljändit, ja sadakahelkümnelkahelksandit-paus, kahe-, kolme-, nelja- ja wiiekordse labli sarnane märk. Paneme nad siia noobijoonesse üles:

$\frac{1}{2}$ -paus $\frac{1}{4}$ -paus $\frac{1}{8}$ -paus $\frac{1}{16}$ -paus $\frac{1}{32}$ -paus $\frac{1}{64}$ -paus $\frac{1}{128}$ -paus.

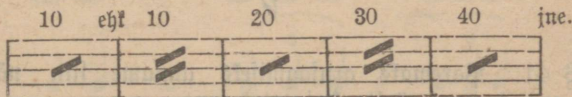
Esimesed 6 pausfi on tihti karwitatawad aga $\frac{1}{64}$ ja $\frac{1}{128}$ -pausid wäga harwa leida.

§ 37. Kui lauljal eht mängijal mitu täis-pausfi wait olla on, siis on selleks mitmekordsed pausi-märgid, ja nimelt nõnda:

2 täispausfi 3 täisp. 4 täisp. 5 täisp. 6 täispausfi 7 täispausfi 8 täisp. jne.

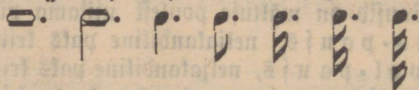
Uga et seda wiisi natuke kunstlik pausfiid lugeda ja meeles pidada on, siis on uuemal ajal palju lihtlabasemal wiisil nõnda pausfiid kirjutama hakatud, et paks kriips takti kriipsu wahete haks ja selle kohale kirjutatakse, mitu takti pausfi lugeda tuleb, nõnda:

See tähendab et 10, 20, 30, 40 täispaussi ehk 40, 80, 120, 160 weerandit paussi pidada ja lugeba on, kui jälle laulda ehk mängida tuleb, kuna teised hääled ebaft helisewad.

8. Täpist ehk punktist noodi ehk paufi kõrwal ja wibust.

§ 38. Helide poole pikkuse määramiseks on nootide kõrwal täppi ehk wõdra nimega punkti tarwitama hakatud. Täpp ige noodi kõrwal tähendab, et nooton omapäris wäär tuse poole osa pikemaks weninud, ning lauldes ja mängides tuleb seda wäga tähele panna. Täpiga noobid on järgmised:

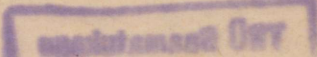
§ 39. Kui kahte wõi mitut nooti tahetakse ühte fiduda, ni et nad ühes kõlawad, siis tõmmatakse kõwer joon ehk w i b u — üle nende nootide ehk nende alla. On kaks ehk mitu nooti ühe ja selle sama joone pääl wibuga kokku tõmmatud, siis tohib ainult esimest nooti laulda ehk mängida, kuna teised üksnes pidada tulewad, nagu e oleks nad ise-noobid, waid eelkäiwa noobiga kokku sulanud:

§ 40. Seletame nüüd ligemini täpiga nootid wibuga nootide abil, siis wõime järgmise tabeli üles panna.

täpiga täisnoot		on just niipalju kui	
täpiga poolnoot		on just niipalju kui	
täpiga weerandnoot		on just niipalju kui	
täpiga kahesandif		on just niipalju kui	
täpiga kuuetesikümmendif		on just niipalju kui	
täpiga kolmekümnekahendif		on just niipalju kui	

§ 41. Paremaks arusaamiseks anname siin näitused, kudas täpiga noobid ilma täpita kirjutatud on:

ilma täpita kirjutatud :

mängida ja õigesti kirjutada :

§ 42. Just niisamuti nagu nootide kõrval, nii on ka pauside kõrval niisamasuguse wältusega täpid, mille järele järgmise tabeli wõime üles panna :

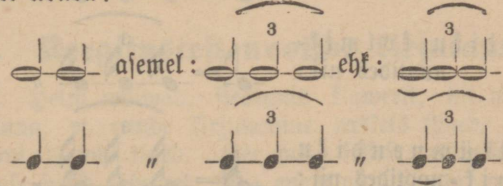
täpiga täispaus joone all . . .		on just niipalju kui	
täpiga poolpaus joone üle . . .		on just niipalju kui	
täpiga weerandpaus . . .		on just niipalju kui	
täpiga kahesanditpaus . . .		on just niipalju kui	
täpiga kuuteistkümnenditpaus . . .		on just niipalju kui	
täpiga kolmekümnekahenditpaus . . .		on just niipalju kui	

9. Kolmikute ja sarnaste nootide teijendustest.

§ 43. Et iga poolnoot täisnoodist, weerand poolnoodist, kahesandit weerandist, kuuteistkümnendit kahesanditust jne. ikka poole lühem on, seda teab õppija.

Aga laulmisel ja mängimisel juhtub sagedasti, et waja on täisnooti kolmeks ühepikkuseks noodiks, niisamuti ka poolnooti, weerandit, kahesanditku kuuteistkümnenditku jne. kolmeks ühepikkuseks noodiks ehk heliks teha, mis just nii ruttu on laulda ehk mängida, nagu kahtegi. Niisugust kahe asemel kolmeks jagatud nooti hüüatakse kolmik ehk wõõra sõnaga triol.

§ 44. Kolmikute jagamine sünnib selle järel üsna hõlpsasti ja loomulikult nõnda :

afemel eht

Sellest tabelist näeb õppija, et iga kolmitul wibu üle (wõi ka alla) käib, mille alla number 3 kirjutatakse, et kolmitu loomu selle läbi näidata.

§ 45. Kui kolmitud wäärtuse järele koltu seame, siis saame järgmise tabeli ühes kolmitute nimedega:

terwe noodi kolmit-
nootides nii: eht:

poolnoodi kolmit-
nootides nii: "

weerandnoodi kolmit-
nootides nii: "

tahesjandiku kolmit-
nootides nii: "

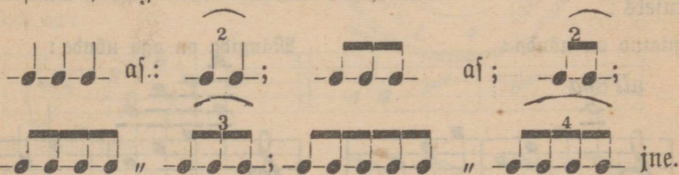
kuuesteistkümnendi-
kolmit-nootides nii: "

Skeenesest mõista on, et igast noodist, nõnda siis ka igast helist, võib kolmitut sünnitada.

§ 46. Aga ei mitte üksnes kolmitud ole muusikas pruugitavad: Ühte või mitut nooti võib nelja, viide, kuude, seitsmese ja rohkemasse osasse ära jaotada, ja sedawiisi sünnivad laulus ja mängus nelikud (quartolid), wiiekud (quintolid), kuuekid (sextolid), seitsmikud (septolid) ja nõnda edasi. Nelik sünnib, kui neli ühepikkust nooti ühe või kolme noodi asemel helisewad, wiiek sünnib, kui wiis ühepikkust nooti ühe, kolme või nelja noodi asemel, kuue sünnib, kui kuus ühepikkust nooti ühe, nelja või wiie noodi asemel, seitsmik sünnib, kui seitse ühepikkust nooti ühe, kolme või kuue asemel helisewad.

Just nagu kolmitute juures, nii tõmmatakse ka siin ikka wibu üle nootide ja nummer 4, 5, 6, 7, wibu sisse, et sellega tähendada, mitmik noot on.

§ 47 Ka seda juhtub nootides küllalt, et kolme ühepikkuse noodi asemel kaks ühepikkust nooti seisab ja seda wiisi kaksik (duol) sünnib; niisamati sünnib nelja noodi asemel kolmik, wiie asemel nelik, kuue asemel wiiek jne. Muidugi teada tulewad need noodid, mis enama asemel vähem helisid annawad, wähe pikemini laulda ehk mängida, see on kaksikus tuleb kaks nooti just nii pikal ajal kui nende asemel olewad kolm päris nooti laulda ehk mängida. Nootides on kaksikud, kolmikud, nelikud, mis rohkematest nootidest sünnivad, niisamati, nagu enne ülemal näidatud.

§ 48. Kolmikuid ja sarnaseid noodi-teisendusi ei tarwitata laulusdes ja mängudes mitte wäga sagedasti, aga nad on suureks iluks muusikale, sest nad aitawad helikäiku mitmesugusemaks ja selle mõjul ilusamaks teha ning annawad heliloojale wabaduse helisid nõnda jagada, kuida need kõige ilusamini helisewad.

10. Kergitustest nootide kirjutamisel.

§ 49. Helid woiwad, iseäranis klaweril, nii madalasse või kõrgele minna, et nende kirjutamine raskesti läheb, sest et wäga palju abijooni tarwis tuleb. See tuleb sellest, et mida madalamale või kõrgemale helid lähewad, seda enam on abijooni waja. Et mitte

niipalju abijooni tarwis ei oleks, sellepärast on märk 8 ehk *8va* (nimega *octava*) tarwitada. Kui nimelt see märk joonestiku all seisab, siis tähendab ta, et ühte või mitut nooti, mille all ta seisab, peab oktav alamalt mängitama kui kirjutatud, ja kui see märk joonestiku üle seisab, siis tähendab ta, et ühte või mitut nooti, mille üle ta seisab, tuleb oktav kõrgemini mängida, kui kirjas on. Nõnda näituseks :

Kirjutatud on nõnda :	<i>8va</i>	Mängida on aga nõnda :
		
		
Kirjutatud on nõnda : <i>8va</i>		Mängida on aga nõnda :
		
		

Kui nõnda peaksite kirjutama, nagu siin näituses mängida on, siis jääksivad filmad paljude abijoonete pärast üsna kirjutiks.

§ 50. Sagedasti on tarwis oktavides mängida — nimelt nõnda, et helid kas oktav üleval või all ühes mängitakse. Seda tuleb nõnda teha, et sõna *all' 8va* joonestiku üle või alla pandakse, näituseks :

Kirjutatud on nõnda :	Mängida on aga nõnda :
<i>all' 8va</i>	
	
<i>all' 8va</i>	

§ 51. Tähele on panna seda täpiliselt joont, mis *8va* või *all' 8va* järel seisab: ehk ~~~~~ See tähendab, et nii kaugele kui see täpiline joon ulatab, tuleb oktav ülemalt ehk alamalt mängida või ka oktav niisamati ülemal ehk alamal ühes mängida, ja kui seda joont enam ei ole, siis on jälle niisamati mängida, nagu kirjutatud on.

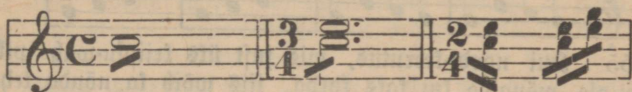
§ 52. Kui hulk kahesandikka, kuueistkümnendikka või kolmekümnekahendikka järestitku ühel ja samal joonel seisavad, siis võid neid lühendatud kombel kirjutada, nõnda et maksuuse kriips täis,

pool- ehk weerandnoodi alla tõmmatakse, siis on vähem waewa kirjutamisel ja vähem ruumi noodil tarwis, raitušetš :

Dieta nii mängida ja kirjutada :

aga palju lühemini ja kergemini nii kirjutada :

Mängida on nii :

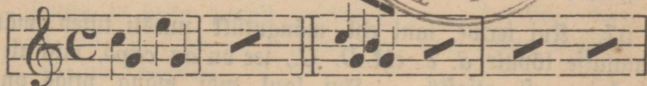

Kirjutata on nii :

Kui noodid nõnda ära jagatud ja wäga lühikesed, kuueistkümnenditud ja kolmekümnekahenditud on, nagu wiimastes kahes näituses, siis kirjutatakse ka sõna tremolo ehk tremando (lühendatud trem.) nootide alla, see tähendab wõhõnemist ehk wärisemist, see on, et heli muud ei ole, kui paljas kõlaline wiirwendamine.

§ 53. Suhtub ka seda, iseäranis mängides, et ühte takti wõi kuju mitu korda järgi mööda tuleb mängida, siis ei ole tarwis iga kord täit keerutust uuesti kirjutada, waid see sünnib kriipsude abil nõnda : Kirjutatud on :

Mängida tuleb :

Kirjutatud on :

Mängida tuleb :

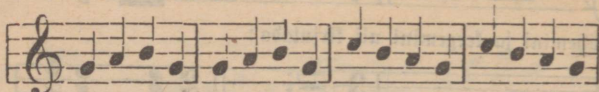

§ 54. Tihti sünnib seda lauldes ja mängides, et ühte osa laulust wõi mängust on tarwis teist korda laulda wõi mängida, aga et mitte seda osa kahte korda kirjutada tarwis ei oleks, jelleks on l o r d a m i s e märk, see on kahfordne kriips, kaks täppi kõrwal, joonestikust läbi tõmmatud, nõnda :

Kirjutatud on nii :

Mängida on aga nõnda :

§ 55. Kui noodi-keerutus, mis just üks kriipsu-wahe pikk on, rohkem ei ole mängida kui üks korda, siis võib ka nõnda teha, et wibu üle tõmmatakse ja wibu alla sõna „bis“ (see tähendab „üks korda“) kirjutatakse.

§ 56. Kui wiisi järkusid korratakse, millel üksnes lõpp teist nagu on, siis tehtakse kordamise punktid, ja lõpp kirjutatakse nende taha :

See näitus ütleb, et kordamise jooneni tuleb mängida ehk laulda, siis algusest uuesti sinna kohta mängida, kus I algab, see I wahele jätta ja II mängida ehk laulda.

§ 57. Kui terve laul ehk mängutükk uuesti tuleb mängida, siis kirjutatakse lõpule *d. c.* ehk *D. C.*, see on *da capo*, mis nii palju tähendab kui „eest otsast“. — Kui laul või mäng otsas on, siis võib seda ka sõna *fine* läbi kirjutada, mis nii palju tähendab kui „ots“ ehk „lõpp.“ Seda on iseäranis siis tarwis, kui kordamisel laulu ehk mängu ots kekkohal on. Säärasel puhul kirjutatakse ka *D. c. al fine* ehk *Da capo al fine*, see tähendab : „uuesti eest kuni otsani“, ehk teiste sõnadega : laul ehk mäng on terwelt läbi laulda ehk mängida, siis uuesti eest otsast pääle hakata ja selle kohani laulda ehk mängida, kus sõna „*Fine*“ ehk „ots“ seisab, siis alles on lõpp täes.

§ 58. Kui laul ehk mängutükk mitte eest otsast ei tule uuesti laulda ehk mängida, waid ainult üks osa esimesest jaost, siis kirjutatakse korratawa osa ette otša märk S ehk ka mõni muu märk ja lauldatakse ehk mängitakse nüüd sellest märgist saadit osa uuesti kuni sinna kohta, kus see märk uuesti kirjutatud on, või ka kus *fine* ehk *dal segno* (see tähendab : „märgist saadit“) seisab.

11. Helifugudest ja helitõugudest.

§ 59. Paul ja mäng on loomu ehk laadi poolest kahesugune: 1) Iõbus (ka rõõmus, tõsine, lustiline) ja 2) hale (ka ärras, kurblik, kaebaw). — Kumbagi tarwis on ka heliwallas wahetegemine, mis helifugude läbi sünnib, mida siis ka faks wõib olla: 1) fõw'a helifugu ehk dur, mille läbi lõbusat rõõmu, lõbusat tõsidust, lõbusat lusti wõime häälte läbi kuuldawaks teha, ja 2) pehme helifugu ehk molli, mille läbi haledat ärdust, haledat kurbtust, haledat kaebtust häältel awaldada wõime. Wahetegemine duri ja molli wahel wõib üksnes heliredeli läbi sündida: Kui ühe oktavi helide wahega, duris ja mollis üles paneme, siis leiame järgmist, et:

duril on: 1, 1, $\frac{1}{2}$, 1, 1, 1, $\frac{1}{2}$ heli-wahet oktaavis, aga mollil: 1, $\frac{1}{2}$, 1, 1, 1, 1, $\frac{1}{2}$ heli-wahet oktaavis.

§ 60. Kui helifugusid nootide läbi tahame märkida, siis ei wõi meie seda muul kombel teha, kui et ühest helist algame ja selle pääle heliredeli ülewäl (§ 59) antud heliwahede najal sünnitame. Sel kombel sünniwad helitõud duri ja molli järele. Helitõug on siis helifugu, mis ühest helist algades heliredeli järele, kindlas reas on.

§ 61. Miisuguseid helitõugusid on nii hästi duri kui molli järele 14 tükki, mis ristide (\sharp) ja be-de (\flat) ettepanemise läbi sünniwad — c-duriga ning a-molliga 30 tükki, need on järgmised: ilma ristita ja be-ta c-dur, ristidega: g, d, a, e, h, fis, cis, dur ja ilma ristita ja be-ta a-moll, ristidega: e, h, fis, cis, gis, dis, ais-moll ning be-dega f, b, es, as, des, ges, ces-dur ja d, g, e, f, b, es, as-moll.

§ 62. Iga dur tekitab ise enese märkide ja seaduse järele, kuna iga moll ühe duri märkide järele sündides läib. Iga moll on enese durist poolteist heli ehk teise sõnaga, nagu seda kerge orelil wõi klaweril näidata, on alati neljandal pool helil mada lamal seismas.

§ 63. Ristidest ja be-dest on ütelda, et kui need joonestitu ette otja on kirjutatud, siis nad maksawad ikka nende helide kohta, mille joonel nad seisawad; nõnda näituseks, kui f ees \sharp seisab, siis on igal pool fis, kus iganes noot f pääle juhtub, wõi on \flat h ees, maksab see igal pool b, kus noot h pääle juhtub, — muidugi teada siis mitte, kui \sharp otje noodi ees seisab, sest siis tuleb jälle selge f ja h laulda ehk mängida.

Paneme nüüd kõik helitõud oma eesmärkidega siia üles:

§ 64. Helitõug c-dur, ilma eesmärkideta :

c d e f g a h c c h a g f e d c

1 1 1/2 1 1 1 1/2 1/2 1 1 1 1/2 1 1

§ 65. Helitõug a-moll, ilma eesmärkideta :

a h c d e fis gis a a g f e d c h a

1 1/2 1 1 1 1 1/2 1 1 1/2 1 1 1/2 1

§ 66. Helitõug g-dur ühe ristiga f ees :

g a h c d e fis g g fis e d c h a g

1 1 1/2 1 1 1 1/2 1/2 1 1 1 1/2 1 1

§ 67. Helitõug e-moll, ühe ristiga f ees :

e fis g a h cis dis e e d c h a g fis e

1 1/2 1 1 1 1 1/2 1 1 1/2 1 1 1/2 1

§ 68. Helitõug d-dur, kahe ristiga f ja c ees :

d e fis g a h cis d d cis h a g fis e d

1 1 1/2 1 1 1 1/2 1/2 1 1 1 1/2 1 1

§ 69. Helitõug h-moll, kahe ristiga f ja c ees :

h cis d e fis gis ais h h a g fis e d cis h

1 1/2 1 1 1 1 1/2 1 1 1/2 1 1 1/2 1

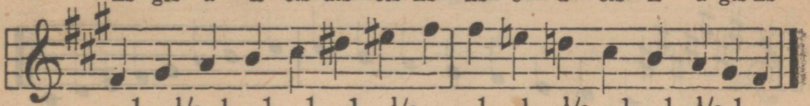
§ 70. Helitõug a-dur, kolme ristiga f, c ja g ees :

a h cis d e fis gis a a gis fis e d cis h a

1 1 1/2 1 1 1 1/2 1/2 1 1 1 1/2 1 1

§ 71. Helitõug fis-moll, kolme rütmiga f, c ja g ees:

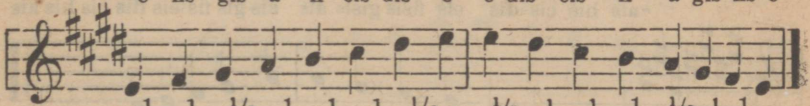
fis gis a h cis dis eis fis fis e d cis h a gis fis

1 1/2 1 1 1 1 1/2 1 1 1/2 1 1 1/2 1

§ 72. Helitõug e-dur, nelja rütmiga f, c, g ja d ees:

e fis gis a h cis dis e e dis cis h a gis fis e

1 1 1/2 1 1 1 1/2 1/2 1 1 1 1/2 1 1

§ 73. Helitõug cis-moll, nelja rütmiga f, c, g, ja d ees:

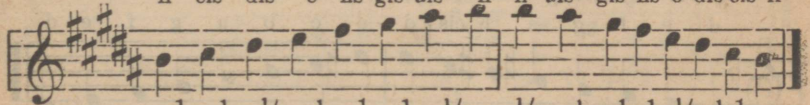
cis dis e fis gis ais his cis cis h a gis fis e dis cis

1 1/2 1 1 1 1 1/2 1 1 1/2 1 1 1/2 1

§ 74. Helitõug h-dur, viie rütmiga f, c, g, d, ja a ees:

h cis dis e fis gis ais h h ais gis fis e dis cis h

1 1 1/2 1 1 1 1/2 1/2 1 1 1 1/2 1 1

§ 75. Helitõug gis-moll, viie rütmiga f, c, g, d ja a ees:

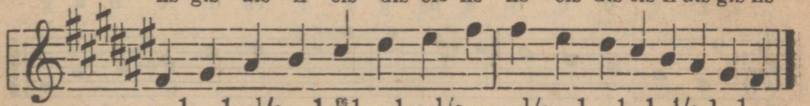
gis ais h cis dis eis fisis gis gis fis e dis cis h ais gis

1 1/2 1 1 1 1 1/2 1 1 1/2 1 1 1/2 1

§ 76. Helitõug fis-dur, kuue rütmiga f, c, g, d, a ja e ees:

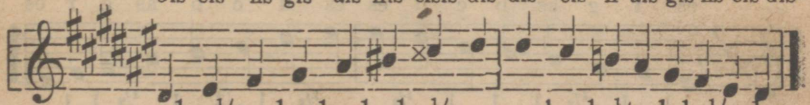
fis gis ais h cis dis eis fis fis eis dis cis h ais gis fis

1 1 1/2 1 1 1 1/2 1/2 1 1 1 1/2 1 1

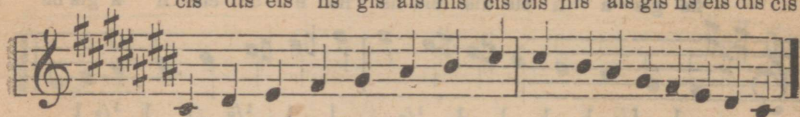
§ 77. Helitõug dis-moll, kuue rütmiga, f, c, g, d, a ja e ees:

dis eis fis gis ais his cisis dis dis cis h ais gis fis eis dis

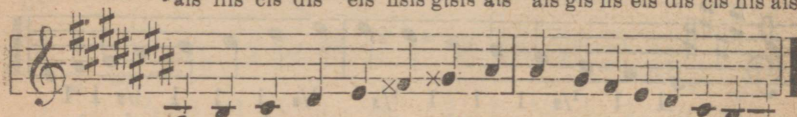
1 1/2 1 1 1 1 1/2 1 1 1/2 1 1 1/2 1

§ 78. Helitõug cis-dur, seitšme ristiga f, c, g, d, a, e ja h ees :
cis dis eis fis gis ais his cis cis his ais gis fis eis dis cis

1 1 1/2 1 1 1 1/2 1/2 1 1 1/2 1 1

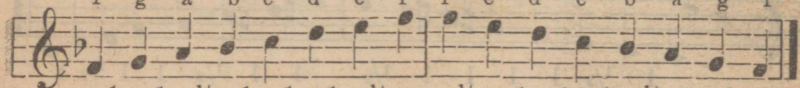
§ 79. Helitõug ais-moll, seitšme ristiga f, c, g, d, a, e ja h ees :
*ais his cis dis eis fis gis ais ais gis fis eis dis cis his ais

1 1/2 1 1 1 1 1/2 1 1 1/2 1 1 1/2 1

§ 80. Helitõug f-dur ühe be-ga h ees :

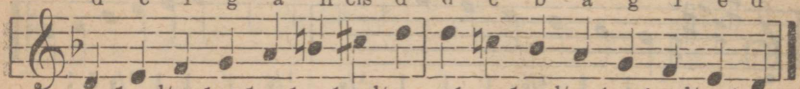
f g a b c d e f f e d c b a g f

1 1 1/2 1 1 1 1/2 1/2 1 1 1 1/2 1 1

§ 81. Helitõug d-moll, ühe be-ga h ees :

d e f g a h cis d d c b a g f e d

1 1/2 1 1 1 1 1/2 1 1 1/2 1 1 1/2 1

§ 82. Helitõug b-dur, kahe be-ga h ja e ees :

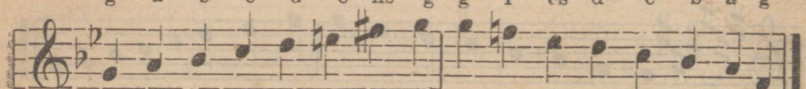
b e d es f g a b b a g f es d c b

1 1 1/2 1 1 1 1/2 1/2 1 1 1 1/2 1 1

§ 83. Helitõug g-moll, kahe be-ga h ja e ees :

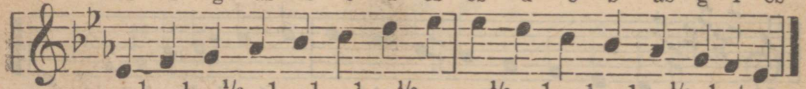
g a b c d e fis g g f es d c b a g

1 1/2 1 1 1 1 1/2 1 1 1/2 1 1 1/2 1

§ 84. Helitõug es-dur, kolme be-ga h, e, ja a ees :

es f g as b c d es es d c b as g f es

1 1 1/2 1 1 1 1/2 1/2 1 1 1 1/2 1 1

§ 85. Helitõug c-moll, kolme be-ga h, e ja a ees:

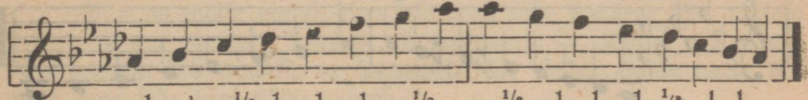
c d es f g a h c c b as g f es d c

1 1/2 1 1 1 1 1/2 1 1 1/2 1 1 1/2 1

§ 86. Helitõug as-dur, nelja be-ga h, e, a ja d ees:

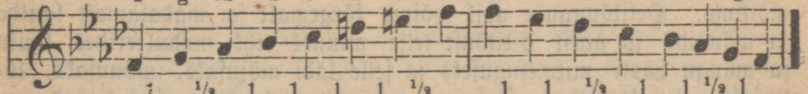
as b c des es f g as as g f es des c b as

1 1 1/2 1 1 1 1/2 1/2 1 1 1 1/2 1 1

§ 87. Helitõug f-moll, nelja be-ga h, e, a ja d ees:

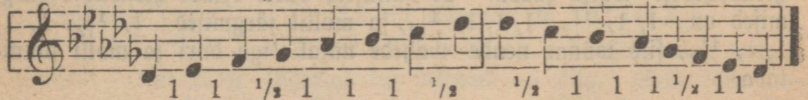
f g as b c d e f f es des c b as g f

1 1/2 1 1 1 1 1/2 1 1 1/2 1 1 1/2 1

§ 88. Helitõug des-dur, wie be-ga h, e, a, d ja g ees:

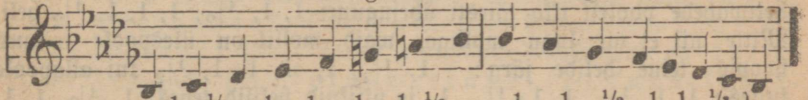
des es f ges as b c des des c b as ges f es des

1 1 1/2 1 1 1 1/2 1/2 1 1 1 1/2 1 1

§ 89. Helitõug b-moll, wie be-ga h, e, a, d, ja g ees:

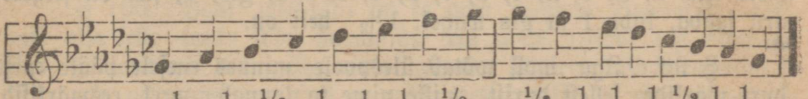
b c des es f g a b b as ges f es des c b

1 1/2 1 1 1 1 1/2 1 1 1/2 1 1 1/2 1

§ 90. Helitõug ges-dur, kuue be-ga h, e, a, d, g ja c ees:

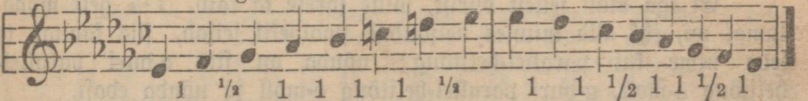
ges as b ces des es f ges ges f es des ces b as ges

1 1 1/2 1 1 1 1/2 1/2 1 1 1 1/2 1 1

§ 91. Helitõug es-moll, kuue be-ga h, e, a, d, g ja c ees:

es f ges as b c d es es des ces b as ges f es

1 1/2 1 1 1 1 1/2 1 1 1/2 1 1 1/2 1

§ 92. Helitõug ces-dur, seitšme be-ga h, e, a, d, g, c ja f ees :

ces des es fes ges as b ces ces b as ges fes as des ces

1 1 1¹/₂ 1 1 1¹/₂ 1¹/₂ 1 1 1¹/₂ 1 1

§ 93. Helitõug as-moll, seitšme be-ga h, e, a, d, g, c ja f ees :

as b ces des es f g as as ges fes es des ces b as

1 1¹/₂ 1 1 1 1 1¹/₂ 1 1 1¹/₂ 1 1 1¹/₂ 1

§ 94. Kuda sünnivad helitõud? Seda peab õppija ära-mõistma. Helitõugude abil võime kõrgemalt ja madalamalt laulda ja mängida ja ühest helitõust teise minnes ehk moduleerides laulu ja mängu hästi mitmesuguseks ja selle läbi mõjusaks, mõnusaks, lõbusaks, ilusaks teha. Juba enne oleme ütelnud, mis helitõud on. Kuda nad sünnivad, seda võib terane õppija heliredelist ja nimelt heliwahedest wälja saada. Et näituseks duril oktaavi heliwahed järgmised on: 1, 1, 1¹/₂, 1, 1, 1, 1¹/₂, ja mollil järgmised: 1, 1¹/₂, 1, 1, 1, 1, 1¹/₂, siis võime nende wahede najal iga duri ja mulli sünnitada.

§ 95. Iga dur on nii hästi ülespoole minnes kui allapoole tulles, kui ka tema heliredelis üfsituid helisid üles või alla wõttes heliwahede poolest ifka täiesti ühesugune: 1, 1, 1¹/₂, 1, 1, 1, 1¹/₂ heli. Mitte nii ei ole lugu molliga, waid mollil on ülespoole minnes hoopis teine helide järg: 1, 1¹/₂, 1, 1, 1, 1, 1¹/₂ kui allapoole tulles: 1, 1, 1¹/₂, 1, 1, 1¹/₂, 1, ja üfsituid helisid tehes: 1, 1¹/₂, 1, 1, 1¹/₂, 1¹/₂, 1¹/₂. Üfsituid helisid mängides on siis wahed isefugused, näituseks mängitagu ehk lauldagu a-mulli järel järgmised üfsitud helid ette: a, h, c, h, c, d, e, d, e, f, e, f, gis, a, siis on selgesti aru saada, kuda f ja gis wahel 1¹/₂ heli on.

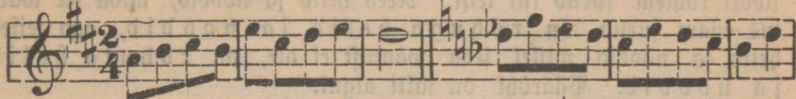
§ 96. Iga moll wõtab ülespoole minnes enesele pääle enese duri märkide sellest durist, mille nime ta kannab, weel eesmärksid, mida aga joonestifu ette ei kirjutata, waid nootide eneste ette — ja nimelt on need eesmärgid heliredeli järele kuuenda ja seitšmenda heli ees.

Et iga moll sellest durist, mille järele ta käib 1¹/₂ heli madalamal on, ehk alla minnes neljandal poolhelil seisab, siis kannab ta jeda nime kui parallel-helitõug; nõnda on siis c-duri parallel-helitõug a-moll, g-duri parallel-helitõug e-moll ja nõnda edasi.

§ 97. Seda sünnib tihti, et üks osa laulus või mängus on ühes ja teine teises helitõus. Niisugusel puhul tehtakse kaks kriipsu osade wahels, ja järgmise osa algusel tehtakse ♯ märgi läbi endise osa eesmärgid tühjaks ja pandakse uued eesmärgid ette, näituseks:

endise osa lõpp d-duris :

uue osa algus b-duris :

Siin on endise osa d-duri kaks risti kahe ♯-märgi läbi tühjaks tehtud ja uue osa kaks ♭-märki ette kirjutatud. — Kui ♯ või ♭ ühe heli ees on, siis ei maksa ta laugemale kui selles ainsas taktis, kus teine noot selle liini pääle juhtub.

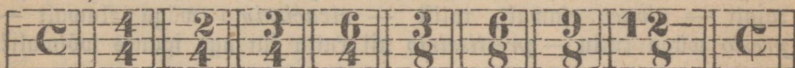
14. Taktist.

§ 98. Takt on üksikute helide wältuse ehk kestuse, pikkuse ja lüheduse mõõt (nagu seda juba § 27 näidatud.) Et helide wältust ühte wiisi ära jagada, tõmmatakse joonestiku nootidest iga ühepikkuse helide järgu järele peenike kriips läbi; niisuguseid kriipsusid hüütakse takti-kriipsudeks, ja seda nootide osa, mis kahe kriipsu wahel on, hüütakse takti-waheliks ehk lühemini ka taktiks.

§ 99. Takti-wahed ehk taktid wõiwad wältuse poolest mitmesugused — nii hästi lühemad kui pikemad — olla. Selle läbi sünniwad siis takti-tõud. Kõige pruugitawam takti-tõug on neliveerand-takt ($\frac{4}{4} = C$), sest et siin just täisnoot ehk selleswõrt muid nootifid kriipsu wahedesse mahub; temast poole lühem tõug on kaksweerand-takt ($\frac{2}{4}$); ja poole pikem harwa leitaw kaheksaweerand-takt ($\frac{8}{4}$). Teised pruugitawad takti-tõud on kolmkaheksandik ($\frac{3}{8}$), kolmweerand ($\frac{3}{4}$), kuuskaheksandik ($\frac{6}{8}$), kuusweerand ($\frac{6}{4}$), üheksakaheksandik ($\frac{9}{8}$), kaksteistkümmekaheksandik ($\frac{12}{8}$) takt; wäga harwa juhtuwad $\frac{9}{4}$ ja $\frac{12}{4}$ ning $\frac{9}{8}$ ja $\frac{5}{4}$ takt.

§ 100. Igal takti-tõul on ka oma nähtaw kirjutatud märk, mis otse selle laulu või mängutüki ees otjas seisab, sest enamasti käib iga laul või mäng ühe ainsa takti-tõu järele; kuid harwemini ja iseäranis pikemates lauludes ja mängudes leitakse ka mitu takti-tõugu tarwitatud olewat. Takti märgid paneme siin üles, nagu nad laulude ja mängude joonestiku ees seisawad :

$\frac{4}{4}$ takti märk : $\frac{2}{4}$ takti $\frac{3}{4}$ takti $\frac{6}{4}$ takti $\frac{3}{8}$ takti $\frac{6}{8}$ takti $\frac{9}{8}$ takti $\frac{12}{8}$ takti $\frac{5}{4}$ takti
ehk märk : märk : märk : märk : märk : märk : märk : märk :

§ 101. Kõige raskem on takti-tõugusid, wiisi pääst nootideste kirjutades wõi uut wiisi luues, ära tunda, ja algajad langewad siin sagedasti wale-takti sisse. Ainus abinõu takti-tõugu ära tunda on rõhkl, mis ühe noodi kohas rohkem, teise kohas kergem olla wõib. Rõhkl on siis waotus, mis ühte nooti rohkem surub kui teist. Need helid ja noodid, mida see waotus enam surub, on rõhuga helid ja noodid, aga teised helid ja noodid millel seda waotust ei ole, on rõhuta helid ja noodid. Päärõhkl on takti algul.

§ 102. Antud seletusi tähele pannes näeme, et takti-tõud loomu poolest kahesugused on: 1) paaris-takti-tõud ja 2) kolmitakti-tõud. Paaris-takti-tõud on säärased, millel ikka üks heli rõhuga ja teine rõhuta on, nimelt $\frac{2}{2}$, $\frac{4}{4}$ ja $\frac{2}{4}$ -takt, aga kolmitakti-tõud on säärased, millel ikka üks heli rõhuga ja kaks rõhuta on, nimelt $\frac{3}{2}$, $\frac{3}{4}$, $\frac{3}{8}$, $\frac{6}{4}$, $\frac{9}{8}$, $\frac{9}{16}$ ja $1\frac{3}{8}$ -takt. Paaris-takt käib siis ikka:

 eht ; aga kolmitakti ikka:

 eht . — Siisgi on wõimalik paaris-takti ka kolmitakti loomuliseks teha, kui üks paar helisid kokku tõmmatakse

ja teine lahti jäetakse, nii eht . Niisamati on wõimalik ka kolmitakti paaris-takti loomuliseks teha, kui näituseks esimene heli kaheks jagatakse, nii eht

15. Tempo ehk ajamõõt.

§ 103. Pääle helide ehk nootide wältuse on laulus ja mängus weel teist wiisi ajamõõt, mis laulu ja mängu loomust sünnib ja mis wõdra sõnaga tempo hüütakse. See on ju selge, et rõõmulised laulud ja mängud rutemini ja kurwad laulud pikaltsemini kuuldawale toodakse; kiriku-laulu ei tohi tanttu taktis ega polka surmalaulu pikkuses ette kantud olla. Nõnda siis loetakse kurwa loomuga lauludes ja mängudes weerandid pikemini kui rõõmsa loomuga lauludes ja mängudes. Siks kirjutatakse laulu ehk mängu ette, kuida see loomu poolest peab olema. Siks pruugiwad paljud helimeistrid ka Italia keeli sõnu, nõnda: *largo* pikalt — *larghetto* wähe pikkamisi — *lento* wäga pikalt — *grave* rängalt — *adagio* pikkamisi — *andante* käies, parajalt pikka — *andantino* wähe pikalt käies — *allegretto* wähe rutemini, kergelt — *allegro* ruttu — *moderato* parajalt — *vivace* elawalt, tulist — *vivacissimo* wäga elawalt — *presto* wäga ruttu — *prestissimo* nii ruttu kui aga iganes wõimalik.

Meile sõnadele pandakse veel teised sõnad ligi, nõnda: *assai* parajalt — *allegro assai* väga ruttu — *un poco* vähe — *piu* enam — *meno* vähem — *troppo* liialt — *non troppo* ei liialt — *ma non troppo* aga ei liialt — *malto* palju.

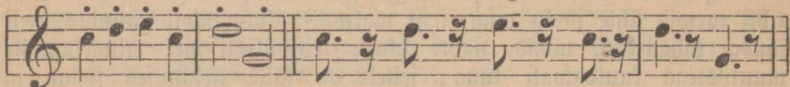
§ 104. Ühe laulu ja mängu sees tuleb, et see hästi kõlaks, tihti tarwis ühte järku tasa, teist waljusti, kolmandat paisudes, neljandat kahanedes, mõnda nooti pikalt, teist ätisti jne. mitmesuguste muutustega kuuldawale tuua; selleks on jälle isefugused sõnad ja märgid olemas ja nimelt: *f* see on *forte* waljult — *ff* see on *fortissimo* väga waljusti — *fff* see on *forte fortissimo* nii waljult kui wõimalik — *mf* see on *mezzo forte* pool waljult — *pf* see on *poco forte* vähe waljult — *ppf* see on *poco forte* õige vähe waljult — *p* see on *piano* tasa — *pp* see on *pianissimo* väga tasa — *ppp* see on *piano pianissimo* nii tasa kui wõimalik — *piu p* see on *piu piano* vähe taemini — *sf* see on *sforzando* ätisti waljult ehk kõwasti. — Kui laul wõi mäng peab aega mööda paisuma, see on, taemast waljemaks minema, siis tuleb märk \langle *cresc.* ehk *crescendo* kasvades, paisudes, ja kui ta peab wähenema, siis märk \rangle *decresc.* ehk *decrescendo* kahanedes, ka *dimin* ehk *diminuendo* vähenedes, nootide alla panna. Teised sarnased sõnad on *perdendosi* kadudes — *smorzando* kustudes — *morendo* surres — *ritenuto* ehk *riten.* tagasi hoides — *ritardando* ehk *ritard.* wiivitades — *rallentando* ehk *rall.* pikendades — *calando* rahuliseft — *accelerando* rutates — *stringendo* edasi tungides — *piu stretto* ätisti rutates — *tempo rubato* waba wiisi (laulja ehk mängija meelt mööda) — *senza tempo* ilma ajamööduta (see on, kus laulja ehk mängija takti ei pruugi pidada) — *a piacere, ad libitum* meelt mööda (see on ka ilma taktita laulja ehk mängija tahtmist mööda) — *recitativo* rääkides (see on küll nootide järele, aga mitte waljus taktis, waid kuda sõnad nõuawad) — *a tempo* waljus taktis — *legato* kokkütõmmatud (see on wibuga noodid hästi koos ja taktis laulda ehk mängida).

§ 105. Iseäranis ridade lõpul wõi ka muidu laulu wõi mängu ilu pärast sünnib sagedasti, et üks heli ehk noot iseäranis pikalt on pidada. Seda tehtakse selle läbi, et selle noodi üle wõi alla märk \frown ehk \smile kirjutatakse. Selle märgi nimi on *fermate* „pide“, ja tuleb teda iga kord hoolega tähele panna ja pidada. — Kui *fermate* pausi kohal seisab, siis tuleb muidugi mõista ka paus pikemini pidada, kui ta muidu *a tempo* maksab.

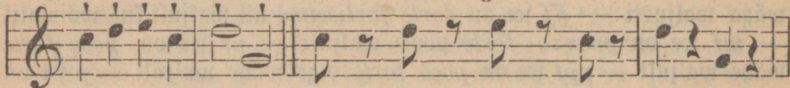
§ 106. Iseäraline ilu on neil laulu wõi mängu kohtadel, mille kohal seisab sõna *staccato* murtud ja *staccatissimo* väga murtud. Iga kord ei kirjutata siin aga mitte sõna *staccato* ega *staccatissimo*, waid *staccato* asemel pandakse täpid ja *staccatissimo* asemel kommad

ehk talwad nootide kohta. Sõna *staccato* tähendab, et iga noodi wahele peab wäike waitolemise wahe jääma, mis umbes noodi neljanda osa pikkune on ja *staccatissimo* tähendab sedasama, aga wahe peab umbes nootide poole wältuse pikkune olema.

Kirjutatud on *staccato* nii: Laulda wõi mängida tuleb see *staccato* nii:

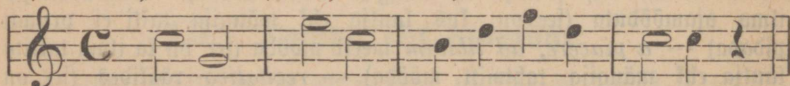
Kirjut. on *staccatissimo* nii: Laulda wõi mängida tuleb *staccatissimo* nii:

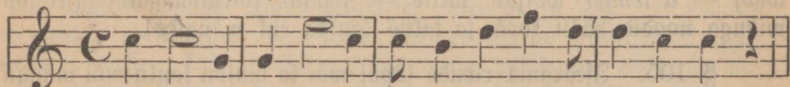
Sellest on siis näha, et *staccato* ja *staccatissimo* just seda wastandit nõuab, mis wibu ehk *legato* tähendab.

16. Synkopid ehk suruhelid.

§ 107. Suruhelid ehk wõõra keeli synkopid on säärased rõhuga noodid, millest üks osa wõi kõik on ärawõetud ja rõhuta noodi sisse pandud, misläbi rõhuta noot rohkem rõhutud ehk surutud on, kui ta muidu oleks. Niiugused suruhelid wõiwad nii hästi lühemate kui pikemate nootide, nii hästi üksikute nootide kui taktiosjade juures tekkida ja on muusikat luues tihti tarwitatud. Paneme näituseks üles ja nimelt esiti lihtlabastes helides:

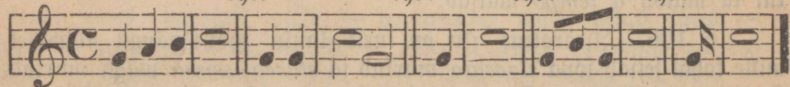

Needsamad noodid suruhelides:

§ 108. Ühte moodi suruhelid on ka alg- ja lõpp-taktid, mis täismõõdulised ei ole. Seda sünnib nimelt sagedasti, et mõni laul wõi mängutükk mitte terve taktiga ei alga, waid üksnes ühe osaga. Niiuguseid algamisi paneme siia mõne üles:

ehk: ehk: ehk: ehk:

Enamasti on säärased algamised rõhuta wõi kerge rõhuga noodid, mille alla niisama rõhuta wõi kerge rõhuga sõnad panna on

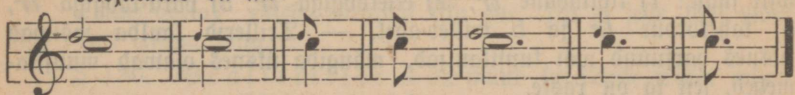
17. Heli-ehetest.

§ 109. Heli-ehed on hääle ilustused ja kaunistused, mis helide kõrva või silme pandakse, nagu küünlad ja iluasjad jõulupuusse, et selle läbi rohkem lõbulist waheldust sünnitada. Heli-ehteid on mitmesuguseid ja nimelt: 1) ettelöötk, 2) keere, 3) triller, 4) pralltriller ja 5) wilkstriller.

§ 110. Ettelöögid on noodid, mis teiste nootide ette lööakse ja on kolme sugused: 1) pikad, 2) lühikesed, 3) wahelised.

§ 111. Pikad ettelöögid ei ole muud kui et pool noodi wäärtust enne nooti ühe heli wõrt ülemalt laudakse või mängitakse, näituseks:

Kirjutatud on nii:

Laulda või mängida tuleb seesama nii:

Nüüdsel ajal ei tarwitata pikki ettelöötkisid enam, waid kirjutatakse neid selgesti üles. Üksnes endise aja heliloojatel on neid.

§ 112. Lühikesed ettelöögid on ühe noodi ees üks, kaks või kolm wäikest nooti, mis nii ruttu tulewad laulda või mängida, et järgmine pikem noot enese pikkusest kas ei sugugi kaota või aga karwakese lühemaks jääb, näituseks:

Kirjutatud on nii:

Laulda või mängida tuleb seesama nii:

§ 113. Keere on kolme noodiga lühikesse ettelöögi sarnane heliwigur ∞ või ∞, mis pikema noodi üle seisab ja tema ette ruttu tuleb lüüa, näituseks:

Kirjutatud on nii :

Lauldes või mängides tuleb see nii :

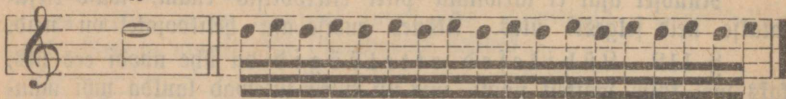
§ 114. Triller ei ole muud midagi kui lauldav ehk mängitav noot ja temast ülemaal seisew noot nii ruttu üks teise järel kuuldawale toodud, kui iganes võimalik ja laulja hääli või mängija sõrm suudab. Teda kirjutatakse noodi üle nõnda *tr.* — Triller on viit sugu : 1) lihtlabane *tr.*, 2) ettelöögiga *tr.*, 3) päralöögiga *tr.*, 4) kahelordne *tr.* ja 5) triller-ahel. — Trillerid laulda võivad üksnes harjunud või kunstilauljad, mängida üksnes osawad muusikamehed, sest ta on raske.

115. Lihtlabane triller ei ole muud kui väristamine kahe heliga, näituseks :

Kirjutatud :

tr

Laulda või mängida on see nii :

§ 116. Ettelöögiga triller on säärane, millel ettelöögi noodiga tuleb algada ja siis edasi trillerdada, näituseks :

Kirjutatud :

tr

Laulda või mängida on see nii :

§ 117. Päralöögiga triller on säärane, millele laulja või mängija lõpuks ühe noodi alla või üles juurde lööb, et triller paremini järgmise heliga kottusünnib, näituseks :

Kirjutatud :

tr

Laulda või mängida tuleb see nii :

§ 118. Rahetordne triller on säärane, milles kats heli üks teise all on trillerdatud, näituseks :

Kirjutatud : Laulda või mängida tuleb see nii :

§ 119. Triller-ahel on helikuju, milles mitu trillerit järgi mööda üksteisega ühendatud laulda või mängida on, näituseks :

Kirjutatud : Laulda või mängida on see nii :

tr tr tr

Triller-ahelas tuleb päralöök ikka ette, sest et selle läbi võib ühte nooti teisega löita.

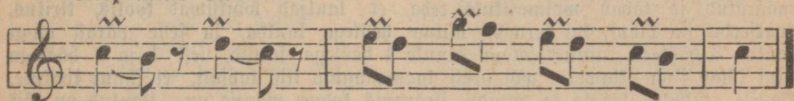
§ 120. Pralltriller ei ole muud kui lühike triller wiguriga ~~~ ilma päralöögita, näituseks :

Kirjutatud : Laulda või mängida :

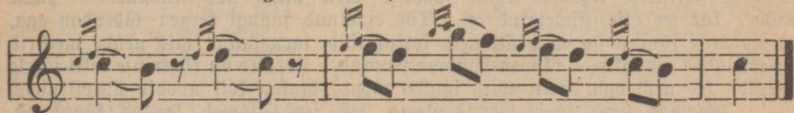

§ 121. Wilkstriller, teise nimega mordent, on kõige lühem ~ wiguriga triller, millel kõigest kats nooti päänoodi ette käiwad, nii et ta sahe noodiga ettelöögi sarnane on, näituseks :

Kirjutatud on :

Laulda või mängida tuleb see :

Muidugi teada on ka siin need ettelöögid ruttu teha, nii et nad muud ei ole kui wõnkjud ehk wilksjud, millest ka nende nime oleme wõtnud.

Uus triikk ilmus

kirjasti, mis noodi õpetusega iseäranis hästi kokku sünnib, see on:

Uu-hääled

kooli, kiriku, kodu, kontserti ja pidu tarvituseks.

Kokku seadnud ja välja annud

Dr. K. A. Hermann.

Sõnake lauljatele.

Kolme häälega meeste, laste või naestelaulu on seni Eesti rahwa seas vähe kuulda olnud. Seda laulu püüab see raamatute ebendada ning annab suure hulga laulusid selle tarbeks. Kolme häälega laul, olgu ta lastelt, naestelt või meestelt, on pea niisama ilus kuulda, kui nelja häälega laul. Ei ole tema juures muud waja, kui 3 lauljat, üks kõik lapsed, naesed või ka mehed, ja koor on walmis; on see laulud ära õppinud, võib ta iga tahes ette astuda, kirikus, kontserdil, pidul, koolis ja kodus. On igal häälel weel mitu lauljat, seda parem.

Laulude raamat, „Uu-hääled“ on kõige päält kooli tarwituseks määratud ja tahab võimalikult teha, et lauljad võiksid koolis, kirikus, kontserdil ja pidul, kui tarwis, mitme häälega laulda, ja selle pärast ongi laulud 3 häälega, ainult mõni ainuke 4 häälega seatud, sest 1 ja 2 häälega laul kõlab ilma klaveri või oreli kaasmänguta liig lahjalt, ei sünni kirikule, koolile, pidule, kui ta ka muudu iseäranis kodus mõnus on. Laulud on kõik kuuljate meistrite tehtud. Kolme häälele olen mina nad seadnud — pääle mõne, kus see otse nimetatud on. Töö ei olnud sugugi kerge: tähendan aga, et seadmise juures tarwa päält neid kottuheliseid tarwitasin, mis nende meistrid neljahäälses algustirjas oliwad hääldama pannud. Koralid on rhytmuse takti järele seatud, kes neid aga kiriku wiisi laulda tahab, laulgu kõik noovid ühepikkuseks.

Raamat peab loori tarwis olema, sest sees leitawad laulud sünniwad, nagu nimetatud, kirikus, kontserdil, pidul, matusel ja mängul, wainul ja metsas laulda. Raamat tahab igal pool ja igale lauljale kasiraamatuks olla. Selle pärast on ka tema hind nii odawaks määratud, ligi taks sada laulu 35 kop. eest, nagu seda enne ialgi ei ole nähtud — et iga laulja ja kool teda võib enesele muretseada, sest üksnes, kui seda sünnib, on kulude taju loota.

Soowin raamatutele, mida suure armastuse ja osawõtmisega olen kokku seadnud, Sumalast õnne ja lauljate poolt lahket wastuwõtmist.

Dr. K. A. H.

Laulude raamatu „Suhäälte“ sisetord tähestiku järele.

Aita, Jumal armuga
 All hauas on rahu
 Armas Jeesus, awita
 Armas kallis isakene
 Auu, kiitus olgu igawest'
 Auu, auu olgu Jumalal'
 Ei helista ööpikud ainult
 Ei jookse jõgi wasta mäge
 Et laulgem nüüd
 Et tulgem kõik usklikud
 Halleluja sel Jeesandal'
 Helde Jeesute, sinu sugustgi
 Helde Jsa taewa sees
 Hinga rahus :; ! Nüüd oled waba
 Hingefene, looda
 Hõisate wagad ja laulge
 Jeesusest ei jäta ma
 Jeesus, mu Jeesand
 Jeesus, surma ärawõitja
 Jeesus, tule minule
 Jehowa, mu tarjane
 Jehowa, :; :; sinu nimel
 Jerusalemi, sa püha taewa-linn
 Immanuel, Immanuel
 Jsa, kuule mind
 Isamaa, isamaa, kuida wõtad
 Isamaa hiilgawal pinnalla
 Jeesand Kristus, sa rippusid ristil
 Jeesand, ju arm küll ulatab
 Juba kase ladwalt
 Juba päike waatab taewa piirelt
 Jumal, keisrit kaitse sa
 Jumal, maa ning taewa Icoja
 Jumal, mina kiidan sind
 Jumal oma wäe sees
 Jumal, wägew walitseja
 Jumalaga, Iohaw laani
 Ju lehetuu on tulnud
 Ju taewast kulla-sammuga
 Jõua ju kaugelta
 Kes Jumalat nii lasseb teha
 Kiida Jeesandat, mu suu
 Kiida, tiida, kiida mu hing
 Kiida nüüd Jeesandat, minu süda
 Kiida Jeesandat, mu suu
 Kiidetud olgu Jeesand
 Kiigu, kiigu, laewukene

Kiis, kiis, kus nüüd oled
 Kiitus ja tänu sull' Jeesus
 Küll mõtetes istus üks emake
 Kord saime rõõmu
 Kristus on üles tõusnud
 Kui mina alles noor weel olin
 Kui on lootus lõpunud
 Kui ja oma die-tiivad
 Kuis käib sul kuldne päike
 Kuis nii külmad tuule tiivad
 Kuis oli ilus nurm ja aas
 Kuis rahus õndsad
 Kui kungla rahwas kuldsest a'al
 Kus on mu kallis isamaa
 Kus ja käisid :; sokukene
 Kuffu, ja kagu, kuldalindu
 Kuldne koit, ja lahkel palgel
 Kuldne õhtu-päike
 Kuule, kuida hääli helab
 Kuulen ühte nime kõlawat
 Kuulge, mis hüüdu
 Kõik inglid kuulutawad
 Kõik maa ja taewas
 Kõik taewad laul'wad
 Kõrges kõlagu Gesti poegade
 Küll kaob elu ilu
 Küll Sionis on suur
 Laula, laula, suukene
 Laulge Jehowal' uned laulud
 Läheme murule mängima
 Ma tahan jätta maha
 Ma tulen taewast älewelt
 Ma tõstan silmad üles
 Meil aia ääres tänawas
 Meil rõõmu-päew on lõpmas
 Meil tuleb abi Jumalast
 Mind wõta oma armuga
 Minge üles mägedele
 Mis ja nutad, lillekene
 Mu elu on kui õis
 Mu hing, oh Jumal, kiitku sind
 Mu isamaa, mu õnn ja rõõm
 Mu Jeesus on mu tüürimees
 Mu Jumal :;: miks ja mind maha j.
 Mu jarel', hüüab Jeesute
 Mu meeles seisab alati
 Mu süda ole walmist'ud

Mu süda, ärka üles
 Murre lilli aegjasti
 Naera, naera, täis lõbu su meel
 Keil karjastel väljal
 Nõia wile, oh kõla
 Nõnda kui särades paistab
 Nüüd hing'wad inimesed
 Nüüd Jumalaga, isake
 Nüüd järw on wait
 Nüüd kiitku kõigest südamest
 Nüüd nädal on möödas
 Nüüd on see päew ju lõppenud
 Nüüd paistab meile
 Nüüd ärka, mu kannel
 Nüüd üles, Bene alamad
 Oh anna tuhat keelt
 Oh helde Jesus
 Oh hiirete :: oh ära ole maias
 Oh Jesus Kristus
 Oh Jesus, sinu walu
 Oh Jumal, sinu pääl'
 Oh keda Jesus armastab
 Oh kiida, mu süda
 Oh Kristus, Sunastaja
 Oh lasse oma waimu
 Oh röömu :: meil' Kristus on sünd.
 Oh ja röömulik
 Oh tõstke oma hääle
 Oh waga Jumal
 Oh wõtkem Jumalat
 Oja ääres, puude wilus
 Ole meie taitsja
 Bidage röömu
 Päewad ja nädalad tulewad
 Päästa meid, Isand
 Püha, püha, püha Isand Seb.

Püha, püha, püha on Sebaot
 Püha õõ, õndsalik õõ
 Röömu täis on nüüd
 Saaks koju hing
 Sa taewa läinud
 Sa wõtad oma lapsi kuulda
 Sina, kes Israeli karjane.
 Sina oled telm
 Sind Jumal kiidan südamest
 Sind otsein ma
 Sioni tütar, röömuista
 Sull' sull', Jehowa
 Suur on Jumal su ramm
 Süda, unusta kõik
 Tasa maailm hingab
 Tere nüüd, ja kallid päew
 Tulge, te karjased
 Täna, auusta ja kiida
 Waitne õõ, oh kalla ja
 Wanemuine, laulu-tarka
 Wete emakesel Wolgal
 Wõta nüüd Isandat
 Õndsad kõik, kes Isandas
 „Argate!“ nii wahid hüüdwad
 Õõ nüüd tuleb jälle
 Ööpik, lahke linnufe
 Öõ taganeb, ju idaserwal
 Üks aasta on ju möödas
 Üks laps on meile sündin'd
 Üks laps on sündin'd
 Üks paigake siin ilmas on
 Üleilmlik õnn ei wõi siin kesta
 Üle maailmade käimise raja
 Üles, üles, hellad wennad
 ja palju teisi unsi laulusid.

